

Vapaaehtoinen sääntely, laki ja moraal

Maarit Laihonen
Organisaatiot & johtaminen

32E28100 Markkinoiden juridinen toimintaympäristö
Yritysjuridiikka
6.2.2016

Luennon rakenne

- OSA 1: Yritysten ongelmallinen rooli kestävän kehityksen ajureina (CSR)
  - Taustalukemisto: Aho, Lotta & Laihonon, Maarit (2015). Kestävän kehityksen kestämatön tragedia. *Poliittinen talous* 3(1): 91-112.
- OSA 2: Pohdintatehtävänä Case Fennovoima – lain ja moraalien rajamailla?

Osa 1: Yritysten ongelmallinen rooli kestävän kehityksen ajureina

Kansainvälinen hallinto ja luonnon rajat

- Ympäristöongelmat globaaleja → globaali ratkaisu tarpeen
- Kansainvälistä sitovaa sääntelyä luonnonvarojen käytön tai saastuttamisen suhteen ei ole kuitenkaan ole saavutettu (erityisesti alkaen Rio 1992)
- Vasta-argumentteina sitovalle sääntelylle ovat olleet erityisesti markkinoiden häiriintyminen (oletus vapaista markkinoista) ja talouskasvun hidastuminen/loppuminen
- Vrt. kuitenkin esim. vapaakauppakysymysten sitova sääntely (olemassa olevat ja nyt neuvotteluiden alla olevat, esim. TTIP)
- Kv. taso – usein sitoumuksia **tavoitteista**; kansallinen taso – **mahdollisesti sääntelyä**, usein vain **tavoitteisiin sitoutumista**; toimija/yritystaso – **vapaaehtoisia ohjelmia tavoitteiden saavuttamiseksi**

Yritysten ongelmallinen rooli kestävän kehityksen ajureina (CSR) - Taustaa

- Teollisuuden aiheuttaman ympäristötuhon ymmärrys 1950-luvulta alkaen, maapallon rajojen tieteellinen ymmärrys 1970-luvulta alkaen
  - ”Kestävän kehityksen” (1980-l.) määräytyminen talouslähtöisesti – ensin talous, sitten sosiaaliset ja ympäristökysymykset
  - (Poliittinen) yritysvastuu osaksi kestävän kehityksen vapaaehtoisuuteen perustuvaa agendaa
    - Yritysten toimintaedellytykset turvattu vapauden nimissä
    - Luonnonvarojen kestävän käytön yms. oletetaan tapahtuvan saman vapauden viitekehyksessä
- Uusliberaali kansainvälisen hallinnon järjestys

Lainsäädännöllisiä näkökulmia

- Yhtiöoikeus (käsitelty jo aiemmin kurssilla), jonka kolonisaation taustalla:
  - Oikeustaloustieteen vaikutus (vrt. Chicagon koulukunta)
    - Perusoletuksena omistajien halu maksimoida sijoitusten arvo
    - Ympäristön arvo määrittyy vain markkinoiden hyödykkeiksi määrittämien asioiden kullakin hetkellä saaman taloudellisen arvon mukaan
- Vaikka eurooppalainen yhtiölainsäädäntö ei pakota tavoittelemaan ainoastaan voittoa, anglosaksisen kulttuurin vaikutus käytännössä luo oletuksen voiton maksimoimisen ”pakollisuudesta” yli muiden velvoitteiden
- Huom. voiton **tuottaminen** (jollakin aikavälillä) ei ole yhtä kuin lyhytnäköinen voiton **maksimointi!**

Vapaaehtoisen sääntelyn paradoksi

- Pakottavassa sääntelyssä
  - Joku muu, yleensä demokraattiselta perustalta, määrittelee toimintaa ohjaavat säännöt
  - Sääntöjen rikkomisesta valvotaan ja sitä seuraa rangaistus, jonka määrittää samoin ulkopuolinen taho
- Vapaaehtoisessa ”sääntelyssä”
  - Toimija/t itse määrittävät säännöt
  - Toimija itse tai kansalaisyhteisö (ei rangaistusvaltaa) ”valvoo” sääntöjen noudattamista
  - Rangaistuksena toimii korkeintaan (hetkellinen) maineenmenetyks ja lupaukset toiminnan parantamisesta vastaisuudessa
  - (Vrt. mm. Tuomarinohjeet)

Vaihtoehdot nykyiselle sääntely- ja talousjärjestelmälle...

- Ekologinen taloustiede ja ympäristötaloustiede 1970-luvulta alkaen
- Vaihtoehtoiset hallintamallit
- Vahva tieteellinen tausta ympäristöongelmien ja niiden syiden tunnistamisessa
- Erityisesti Euroopassa ei varsinaisia lainsäädännöllisiä esteitä ohjata taloudellista toimintaa toisin

...ja niiden toteuttamisen mahdottomuus

- Poliitiikan tekoa ohjaa valtaviirran taloustiede
- Ympäristöhallinnan instituutioita ryhdyttiin luomaan yhtäaikaisesti uusliberalistisen ideologian nousun kanssa
- Nykyisin myös julkiselta sektorilta odotetaan tuottavuutta, joka edelleen vähentää kansallisia kannustimia muotoilla politiikkaa uudelleen

→ Ongelmat eivät tieto- tai mahdollisuuslähtöisiä vaan poliittisia

Osa 2: Case Fennovoima – lain ja moraalin rajamailla?

Kolme pohdittavaa kohtaa

- **Prosessi:** Täydentävä periaatepäätöslupahakemus, jota ydinenergialaki ei tunne
- **Talous:** Omistajuuskysymykset
  - Bulvaani-case Migrit Solarna Energija 2015 uuden periaatepäätöksen yhteydessä (kotimaisuusastevaatimus min. 60 %)
  - Nykyinen omistajuuspohja alle 100 % osakepääomasta (erit. Case Kestra välimiesoikeudessa)
- **Turvallisuus:** Rakentamisluvan vaatima turvallisuusosaaminen
  - RAOS Projectin (pääurakoitsija) ja Fennovoiman oma kyvyttömyys täyttää STUK:in turvallisuusvaatimuksia (henkilöstö, dokumentit) ja siitä seuraavat toistuvat viivästykset RAKLU-hakemuksen jättämisestä (kesä 2015) alkaen

Kysymyksiä

- Jos **laki ei tunnista** kaikkia prosessin keskeisiksi ja kriittisiksi katsottuja kohtia, **millaisten uusien prosessien kautta ongelmia tulisi lähestyä** (nyt esim. ei lakiin kuuluva vaatimus vähintään 60 % suomalaisomistuksesta)?
- Miten toistuviin viivästyksiin **kriittisissä turvallisuuskysymyksissä** pitäisi suhtautua **projektin jatkuvuuden kannalta** (erit. STUKin vaatimukset)?
- Miten **vajavaiseen omistukseen** tulisi suhtautua, kun omistajuusehdot eivät ole täysin avoimia edes Mankala-periaatteen mukaisten omistajien kesken (l. erilaiset omistajuussopimukset)?
- Muita kysymyksiä?

Lähteitä ja lukemista

OSA 1

- Aho, Lotta & Laihonen, Maarit (2015). Kestävän kehityksen kestämatön tragedia. *Poliittinen talous* 3(1): 91-112. Saatavana: <http://www.poliittinalous.fi/ojs/index.php/polital/article/view/39/34>
- Andersen, Paul ja Sørensen, Evelyne. 2011. The principle of shareholder primacy in company law from a Nordic and European regulatory perspective. Teoksessa Hanne Birkmose, Mette Neville ja Karsten Engsig Sørensen (toim.) *The European Financial Market in Transition*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 169-198.
- Lewin, Jeff (1995). Toward a new ecological law and economics. Teoksessa Robin Malloy ja Christopher Braun (toim.) *Law and economics: new and critical perspectives*. New York: Peter Lang, 249-294.
- Peck, Jamie (2010). *Constructions of neoliberal reason*. Oxford: Oxford University Press.

OSA 2

- Hartikainen, Jarno (2017). Myöhästymiset jatkuvat – Säteilyturvakeskus saa odottaa Fennovoiman suunnitelmia ensi vuoteen Säteilyturvakeskuksen mukaan Fennovoiman laitostoimittajalla Raos Projectilla ei vielääkään ole riittävästi työvoimaa. *Helsingin Sanomat*, 30.1.2017. Saatavana: <http://www.hs.fi/talous/art-2000005067307.html?ref=rss>
- Laihonen, Maarit (2016). *Political foreplay for nuclear new build – Defining good at the intersection of politics, economy and technology*. Helsinki: Aalto University Doctoral dissertations 247/2016.
- Tiainen, Olli (2017). Totuus Fennovoiman kotimaisuusasteesta. *Greenpeace Suomi*, 1.2.2017. Saatavana: <http://www.greenpeace.org/finland/fi/media/blogi/totuus-fennovoiman-kotimaisuusasteesta/blog/58629/>

Katso myös

- Eskelinen, Teppo (2016). Taloudesta, tieteestä ja näistä puhumisesta. *Poliittisen taloustieteen seuran blogi*, 18.1.2016. Saatavana: <http://www.poliittinalous.fi/taloudesta-tieteesta-ja-naista-puhumisesta/>